

**Yazar Bilgileri
Author(s)**

Arş. Gör.
Melda Karakuş
İstanbul Arel Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
gsmb1993@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4437-5915

Künye Bilgisi

Berger, A. A., (2022). *Durkheim Öldü! Sherlock Holmes Sosyolojik Teoriye Giriyor*. (5. Baskı). Çev. Vefa Saygın Öğütle. Ankara: Heretik Yayınları.

Imprint Information

Berger, A. A., (2022). *Durkheim is Dead! Sherlock Holmes is Introduced to Social Theory*. (5th Edition). (Vefa Saygın Öğütle, Trans) Ankara: Heretik Publication

**Makale Tarihleri
History of Article**

Geliş Tarihi /Received
01.10.2023

Kabul Tarihi/Accepted
28.12.2023

Anahtar Kelimeler / Keywords

Sosyoloji / Sociology
Sosyal Teori/ Social Theory
Durkheim/ Durkheim
Weber / Weber
Simmel / Simmel

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı

Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Karakuş, M. (2023). Durkheim Öldü! Sherlock Holmes Sosyolojik Teoriye Giriyor. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 2(2), ss. 90-92.

Değerlendirme

San Francisco Eyalet Üniversitesi'nde yayın ve elektronik iletişim sanatları departmanında profesörlük yapan ve Türkiye'deki okurun da kültür ve kitle iletişimi teorilerinden bildiği Arthur Asa Berger, *Durkheim Öldü! Sherlock Holmes Sosyal Teoriye Giriyor* adlı kitabıyla klasik sosyal teorinin ana hatlarını sunmuştur. Yazarlık ve medya eleştirisi üzerine dersler veren Berger kitabındaki yazarın notu bölümünde de belirttiği üzere; sosyal teorinin 19. ve 20. yüzyıllardaki önemli isimlerinin insanların sosyal davranışını nasıl açıkladıklarını örnek bir olay üzerinden göstererek teorilerinin kapsamını açıklığa kavuşturmayı ve dolayısıyla klasik sosyal teoriye ilgi duyanlar için meseleyi somut bir çerçeveye oturtmayı amaçlamıştır. Kısacası sosyolojinin işleyebilmesi için teori güdümlü düşünmektense sorun güdümlü düşünmenin önemine dair ana fikir ortaya atan yazar, bu fikri hem kitabın adı hem de Durkheim karakterinin sosyal teorisyenlerin teorilerinin toplumsal gerçekliğe uyarlanarak anlam kazanabileceğine yönelik ifadeleri vasıtasıyla göstermeye çalışmıştır.

Arthur Asa Berger kitabında özetle 1910 yılında Londra'da gerçekleşecek dönemin önemli sosyologlarının ve aktivistlerinin katılacağı "Toplumsal İlerleme" temalı bir konferansın arifesinde Max Weber'in eşi Marianne Weber'in düzenlediği yemekte Emile Durkheim, Max Weber, W. E. B. Du Bois, Sigmund Freud, Vladimir Lenin, Georg Simmel, Beatrice Webb gibi isimlerin karıştığı hırsızlık olayının ve Weber tarafından saldırıya uğrayan Durkheim'in ortadan kaybolmasının kurgusal dedektif karakterlerden en ünlüsü olan Sherlock Holmes ve dostu Dr. Watsons tarafından çözümlenmesini konu etmiştir. Sosyal teorinin analizini polisiye roman formatında okuyucularına sunan Berger, sırasıyla Durkheim, Weber, Freud, Simmel, Lenin, Du Bois ve Webb'in teorik çerçevelerinin ana hatlarını bu isimlerin bulunduğu akşam yemeğindeki hırsızlık olayı üzerine dedektif Holmes'ün yaptığı sorgulamadaki diyaloglarla ortaya koymuştur. Berger romanında Sherlock Holmes ve teorisyenlerin arasında geçen diyaloglara yer vermeden evvel teorisyenlerin biyografilerinden, eserlerinden ve anahtar kavramlarından bahsederek okuyucuların bu ünlü isimlerin teorileri hakkında ön bilgi edinmesini kolaylaştırmıştır. Bu kısa ön bilgi sonrasında Durkheim'in intihar teorisiyle giriş yapan kitap, bu teoriyi Marianne Weber'in ve Durkheim'in Weber'in psikolojik gidişatına ilişkin kaygılarını dedektif Holmes'a dile getirmeleri üzerinden somutlaştırmıştır. Hatta bununla da kalmamış olup Durkheim ile Holmes arasında Weber'in psikolojik durumuna ilişkin geçen diyalog aracılığıyla Durkheim'in intihar, anomi, kolektif bilinç, sosyal olgu, sapma ve din kavramlarının toplumdaki bireylerin suçlu hale gelmesi gibi somut bir vaka vasıtasıyla anlaşılmasını sağlamıştır.

Suç meselesiyle Durkheim'in teorisini gündelik yaşama çeken kitabın ilerleyen kısımlarında ise Weber'in Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhü eserindeki modern toplumlarda şehvet ve zenginlik düşkünlüğüne, Simmel'in modern kültürde paranın tanrısal bir hal aldığına dair pasajlarına yer verilerek bu isimlerin teorilerinin hırsızlık olayı bağlamında kolayca algılanmasına yardımcı olunmuştur. Kitapta Weber'in teorisine dair anlatısı bununla da sınırlı değildir. Bir sonraki bölümde ise Weber'in teorisinin çeşitli veçheleri onun Durkheim'e attığı yumruk ve hırsızlık olayı üzerine verdiği ifadeleri aracılığıyla anlaşılır bir forma dönüştürülmüştür. Burada Weber'in bireysel eylem odaklı yorumlayıcı yaklaşımı ile Durkheim'in kolektif bilinç odaklı işlevselci yaklaşımı arasındaki farklar, Weber'in eylem teorisi, ideal tip, statü, bürokrasi, demir kafes, otorite gibi kavramları ve Marksizmin ekonomik determinizmine yönelik eleştirileri okuyucunun kolaylıkla özümseyeceği şekilde sunulmuştur.

Weber'in Durkheim'e karşı gösterdiği şiddetli davranışın ve ruh halinin, sadece bireysel psikolojiyle değil aynı zamanda bireyi mensup olduğu ırk, ulus, meslek, aile ve insan ilişkileri bağlamında değerlendiren sosyal psikoloji ile de açıklanan tarafı olduğu sosyal teorinin bir başka ismi Freud'a söz verilerek gösterilmiştir. Burada Weber'in şiddetli davranışının Freud'un insan insanın kurdudur ve saldırganlığın uygarlık aracılığıyla denetim altına alındığına ilişkin ifadeleriyle yorumladığının ortaya koyulması Freud'un teorik çerçevesini anlamamızı sağlamakla kalmamıştır. Bu durum hem sosyal teorinin kökeni olan Hobbes'un *Leviathan*'ına hem Durkheim'in düzen, anomi ve sapma kavramlarına gönderme yaparak Freud'un sosyal teoriyle iç içeliğini de ortaya çıkarmıştır. Bölümde aynı zamanda Weber'in biyografisine yapılan göndermeler, bir teorisyenin bakış açısının yaşamıyla değerlendirilerek daha iyi anlaşılacağını işaret etmesi açısından oldukça önemlidir. Kitapta sosyal teorinin zihinde oturması için teori üreticilerinin biyografilerinin önemini vurgulamaya Simmel'in sorgulandığı bir sonraki bölümde de devam edilmiş ve burada Simmel'in Yahudi olmasından ötürü üniversitede kendine yer bulmasının engellenmesiyle çalışma alanlarının yabancı, harici, yoksul, mürted gibi kesimleri içermesinin ilişkilendirilmesi sağlanmıştır. Aynı zamanda bu bölümde, Simmel'in olayları anlatışına yer verilerek önceki bölümlerde geçen Durkheim'in toplumu Weber'in ise bireyi önceleyen teorileri arasındaki ayrımı ve Simmel'in modern toplum ve metropol yaşamından yola çıkarak bireyi ve toplumu karşılıklı bir etkileşim içerisinde gören bakışıyla iki teorisyen arasında köprü kurduğu daha da netleştirilmiştir. Böylelikle okuyucuların Durkheim, Weber ve Simmel üçlüsünü sosyal teoride konumlandırmasını kolaylaştıran kitap, sosyal teorinin temel ismi olan Marx'a bu isimlerle çağdaş olmadığından ötürü yer veremese dahi bu açığı Marx'ın değerlerinin sürdürücüsü olan Lenin'e söz vererek kapatmaya çalışmıştır. Özellikle kitapta, Lenin'in hırsızlık olayını sınıflar arası savaşta gerçekleşen kaza olarak yorumladığına dair sözlerine yer verilerek Marksizmin temel argümanı olan burjuvazi proletarya çatışması anlaşılır hale getirilmiştir. Bunun dışında Weber'in ekonomik determinizme karşıtlığıyla ve bürokrasi, kapitalizm savunusuyla Marx'a zıtlığına yer verilen kitapta, bu sefer Lenin'in Weber'e dair olan burjuva idealisti ibaresiyle Marksizm de sosyal teori yapbozuna başarıyla oturtulmuştur. Böylece klasik sosyal teori yapbozu tamamlanan kitapta, diğer taraftan sosyolojinin geleneksel hatları dışında kalan ırk meselesinden bahseden siyah Amerikalı sosyal düşünür Du Bois ve feminist düşünür Webb'e de alan açılarak aslında sosyal teoride biyografinin

önemi tekrardan hatırlatılmıştır. Bu iki isme alan açılması sosyal teorideki çatışmanın sınıflar arasındaki ve statüler arasındaki çatışmadan ibaret olmadığını aynı zamanda ırklar arası ve cinsiyetler arasındaki çatışmaların da elzem olduğunu göstermesi açısından kıymetlidir.

Durkheim'den Webb'in sorgusuna kadar giden bu olay örgüsünde Berger, sosyal teorisyenlerin kuramlarının genel hatlarını hırsızlık ve şiddet gibi toplumsal olaylar üzerinden okumamızı sağlamakta ve sosyal teorinin kendisini toplumsal gerçeklik bağlamıyla düşünmemize imkân açmaktadır. Hatta olayları Durkheim'in sosyal deneyine bağlarken hem Durkheim'in teorisinin ampirik yönünün önemini göstermiş hem de adeta Durkheim yerine geçerek sosyal teorisyenlerin kurgulamalarını ağırlıklı olarak toplumsal yaşamdan kopuk biçimde gerçekleştirmelerini eleştirmiştir. Bu durum bir yandan Durkheim'in sosyolojik yönteminin güzellemesi gibi algılansa dahi, Berger'in kitabın sonunda diğer teorisyenlerin ağzından Durkheim'in yöntemini eleştirmesi ve bu bağlamda sosyal araştırmalarda etik meselesine de göndermede bulunması kitabının güçlü taraflarından biridir. Berger'in Durkheim'e yönelik eleştirisi kitabında sadece teorisyenlerin görüşünü aktarmadığını bununla birlikte bu isimlerin teorilerinin açmazlarını da ortaya koyduğunu göstermektedir. Berger Durkheim'in yönteminin açıklığını ve sosyal teorisyenlerin teorilerinin soyutluğunu vurgulamakla kalmamıştır. Dahası Lenin'in proletarya diktatörlüğü sonucu devletin sönmüneceği ve demokrasinin oluşacağına dair düşüncesinin Marksizmin paradoksunu oluşturduğunu Sherlock Holmes kılığında bürünerek okuyucularına sunmuştur. Weber'in savunduğu bürokrasinin insanları baskı altında tutması ve pratikte işlememe riski barındırmasından ötürü açmazları olduğunu Dr. Watson ve Sherlock Holmes'un yerini alarak göstermiştir. Kitabın güçlü tarafları bunlarla da sınırlı değildir. Berger'in Durkheim, Weber, Freud, Simmel, Lenin, Du Bois ve Webb'in teorilerine dair diyalogları onların temel eserlerini kaynak göstererek oluşturması ve dahası bu isimlerin teorik çerçevelerinin iyi anlaşılması adına C. Wright Mills, Peter Berger, Levis Coser gibi sosyologların metinlerinden de yararlanarak içeriğini zenginleştirmesi de bu güçlü taraflara dahildir.

Öte yandan kitap her ne kadar güçlü yönler barındırsa da kitabın ağırlıklı olarak Weber'in ve Durkheim'in üzerinden kurulması diğer isimlerin teorik çerçevelerinin analizini ikinci plana atmaktadır. Kitapta Weber'in Durkheim'in teorilerinin artık tedavülden kalktığını iddia etmek için kullandığı *Durkheim Öldü* ifadesinin başlıkta yer alması da bu durumun bir göstergesidir. Bunun dışında kitapta Weber'in analizine ağırlık verilmesine rağmen onun teorik çerçevesi ele alınırken düşüncesinin şekillenmesinde yaşadığı dönemin Almanya'sındaki sosyo-politik taraf göz ardı edilmiştir. Çünkü Weber'in düşüncelerinin kendi ağzından aktarıldığı kısımlardaki yasal ussal otorite ve bürokrasi anlatısında Almanya'nın da içinde bulunduğu modernleşmenin çöküşünü kurtarmaya dair bir reçete olarak görme durumu es geçilmiştir. Bunun dışında Weber'in fikirlerinin oluşumunda psikolojik rahatsızlığına, anne ve babasıyla olan ilişkilerine diğer bir ifadeyle biyografisine gönderme yapılırken Durkheim'e böyle bir gönderme yapılmamıştır. Dahası Durkheim'in intiharı üzerine oldukça gidildiğinde dahi, onun toplumu düzen üzerine inşa ederken gönderme yaptığı din gibi değerler sistemi savunusunun biyografisi ile ilişkisi ele alınmamıştır. Lenin'in düşüncesi aktarılırken de kitapta benzer bir durum söz konusudur. Çünkü Lenin'i proletarya devrimi düşüncesine iten fikrin temelinde yatan durum kitapta net olarak belirtilmemiştir.

Bu zayıf taraflara rağmen, önceki satırlarda da detaylıca görüldüğü üzere, kitap polisiye bir roman şeklinde yazıldığından ve teorisyenlerin kendi ağzından teorilerini aktarıyor gibi kurgulandığından akılda kalıcıdır ve anlaşılabilir. Zaten sosyal teorinin hırsızlık ve şiddet gibi örnek bir olay örgüsü üzerinden anlatılması kitaba akıcılık kazandırmış ve okunabilirliğini oldukça kolaylaştırmıştır. Dahası kitap anomi, ideal tip, bürokrasi, proletarya, ırk vb. kavramları gündelik yaşama yedirerek ve sonunda da bu kavramları tanımlayarak sosyoloji meraklılarının kolayca meselenin içerisine girmesini sağlamıştır.

Kitap roman türünde yazılmasıyla, akıcılığıyla, sosyal teoriyi toplumsal olaylara indirgemesiyle ve bu teorinin soyut bir aşamada kalmasına karşı çıkmasıyla oldukça akılda kalıcıdır. Dolayısıyla Berger'in bu eseri sosyolojiye giriş derslerinin temel okumalarından biri olmayı hak etmektedir. Öbür taraftan Berger hem *Durkheim Öldü* gibi sansasyonel bir başlığa imza atarak hem de Durkheim'in teorilerini gerçek dünyaya indirdiğini belirterek okuyucularını Durkheim'in teorisinin toplumsal olgu ve olayları açıklamadaki geçerliliğinin ölçüsünü sorgulamaya da teşvik etmiştir. Bu noktada şiddet ve hırsızlık gibi toplumsal olayların günümüzdeki varlığını göz önüne olarak şu soruları sormamız gerek: Bugünün toplumsal gerçekliğinde *Durkheim Öldü Mü? Öldüyse Eğer Tekrar Dirilebilir Mi?*

Kaynakça

Berger, A. A. (2022). *Durkheim Öldü! Sherlock Holmes Sosyolojik Teoriye Giriyor*. (5. Baskı). Çev. Vefa Saygın Öğütle. Ankara: Heretik Yayınları.